

FELSEFE AKIL VE GÖNÜLE DAİR

FAHRİ SARRAFOĞLU

Prof. Dr. Yalçın Koç, felsefe, akıl ve irfan ilişkisini şöyle tarif eder. “*Felsefenin yalnızca aklın kıvrımlarında dolaşan bir uğraş olduğu düşünülür çoğu zaman. Oysa hakikat, aklın dar yollarına sığmayacak kadar geniştir. Bize sunulan anlam yalnızca zihnin değil; gönlün derinliklerinden doğar. Bu yüzden Anadolu irfanı, bilgiyi aklın raflarına değil, gönlün evi olan kalbe yerleştirir.*”

Batı felsefesi, akli mutlaklaştırdığı için Koç’un ifadesiyle “*düşkün dil*” düzeyinde kalmıştır. Akıl çözüm üretir, analiz eder; fakat anlamı doğuran gönüldür. Gönül olmadan akıl eksik; akıl olmadan gönül yarım. Akıl anlar gönül idrak eder. Felsefe, dünyayı açıklamaktan ibaret değildir. İnsan, kendi içindeki hakikati keşfettiği ölçüde filozof olur. Bunun için de aklın ötesine geçmek, kalbin alanına adım atmak gerekir. Kur’ânî ifade ile tefekkür etmek, akletmek, düşünmek ve kişinin kendini bulmasıdır, diyebiliriz. Kalbin alanına adım atabilmek için “*neden, niçin, nasıl?*” gibi basit görünen fakat derinlik kazandıran sorularla kendimizi yetiştirmemiz gerekir.

Kur’an’da sekiz yüzden fazla ayet akli kullanmamız gerektiğini vurgular. “**Ey akıl sahipleri! İbret alın; akletmez misiniz?**” (Haşr Suresi, 59:2) Peki akli kullanmak nedir? Nasıl kullanacağız? “Bu akli kullanma nerede satılıyor?” diyebilirsiniz. Bunun cevabı için yine Yalçın Koç’un sözlerine kulak verelim. Koç’un işaret ettiği büyük fark şudur:

Akl görmek ister, gönül idrak eder. Hakikat, idrak etmeyi bilen gönüllere açılır. **Anadolu mayası, aklın değil, gönlün yoğurduğu bilgelik** “Anadolu Mayası” kavramı yalnızca kültürel bir ifade değildir; insanın gönülle mayalanmasını anlatır. Bu

mayanın içinde ilahî kelim, aşk ve gönül terbiyesi vardır. Akıl bilgi biriktirir ama gönül

bilgiyi dönüştürür, hikmete çevirir. **Yunus Emre’den Mevlânâ’ya, Hacı Bayram’dan Yesevi’ye** kadar bütün Anadolu gönül erenlerinin ortak dili şudur:

Bilgi ancak gönülle tamamlanır. Bu sebeple Anadolu irfanı bir kültür değil; değişmeyen bir özdür. Çağlar değişir ama o maya bozulmaz. Sık sık dile getirilen bir kavram vardır; bunu ben de günümüzde çok sık kullanıyorum. “**Anadolu İrfanı nedir?**” dersiniz, kısaca şöyle açıklayabiliriz. *Anadolu İrfanı*; Anadolu topraklarında yüzyıllar boyunca gelişen bilgelik ve hayat anlayışıdır. Kaynağını İslam’ın ahlak ve tasavvuf geleneğinden alır; aynı zamanda *Anadolu’nun* farklı kültürlerinin katkılarıyla şekillenmiştir.

Özellikleri şunlardır:

- **Sevgi ve hoşgörü:** Yunus Emre ve Mevlânâ gibi isimlerle özdeşleşir.
- **Gönül merkezli bilgi:** Sadece akılla değil, kalple de bilmeye önem verir.
- **Hikmet ve tecrübe:** Teoriden çok yaşantı ve hayat pratiği ön plandadır.
- **Merhamet ve adalet:** Paylaşmayı, yardımlaşmayı, ölçülü olmayı öğütler.
- **Milli-manevi kimlik:** Toplumu bir arada tutan kültürel ve ruhsal mayadır.

Yani Anadolu irfanı; iman, ahlak, edep, sevgi ve bilgelikle hamur edilmiş bir hayat felsefesidir.

Prof.Dr.Yalçın Koç

Dil gönlün aynasıdır. Koç'un dil üzerine düşüncesi bizi bambaşka bir kapıya davet eder. Dil sadece konuşmak için değil; varlığı anlamak için bir aynadır. Fakat bu ayna, gönül temizliğiyle parladığı zaman hakikati yansıtır.

Koç'a göre dil üç katmanlıdır:

- *Aşkın dil*
- *Ara dil*
- *Düşkün dil*

Batı düşüncesi düşkün dilde kalırken, Anadolu mayası aşkın dile yükselir. Türkçeyi yeniden bir hikmet ve ilim dili hâline getirmek için **Yunus'un** berraklığına ihtiyaç vardır. Çünkü gönül dili, kelimelerin ötesinde bir anlam taşır.

*Felsefenin mekânı akıl değil, gönüldür. Gerçek felsefe masa başında yapılan soyut düşünce alıştırmalarından ibaret değildir. Felsefe, insanın kendi iç âlemine yönelişidir. İnsanın derinliklerinde saklı hakikati ortaya çıkaran yer ise gönüldür. Akıl elbette gereklidir; fakat gönül onun rehberidir. **Gönlü olmayan bir bilgelik, toprağı olmayan bir tohum gibidir.***

*Hakikat gönülde tecellî eder. Yalçın Koç'un felsefesi bize şunu öğretir: **Akıl hakikatin kapısını çalar; ama kapıyı gönül açar.** Bu yüzden felsefe yalnızca düşünmek değil; tefekkür etmek, tezekkür etmek, kalbi arındırmaktır. *Anadolu Mayası*, bu içsel mayalanmanın adıdır. Yunus'un asırlardır yankılanan sesi bugün de aynı hakikati fısıldar:*

***İlim ilim bilmektir, ilim
kendin bilmektir;
Sen kendini bilmezsen, bu
nice okumaktır.***

Kaynakça:

Yalçın Koç, "A Brief Overview of Yalçın Koç and His Philosophy / Yalçın Koç ve Felsefesine Kısa Bir Bakış, Beytulhikme: An International Journal of Philosophy, Cilt 11, Sayı 2 (2021), s. 715–734.